

BNG Bank

**ERFGOED
PRIJS
2019**

OVER DE BNG BANK ERFGOEDPRIJS

Sinds 2010 wordt op initiatief van het Erfgoedplatform van Kunsten '92 een nationale prijs toegekend aan de gemeente met het beste beleid op het gebied van erfgoed: de BNG Bank Erfgoedprijs. Met deze prijs ter waarde van € 25.000 wil het Erfgoedplatform van Kunsten '92 uitstekende voorbeelden van de gemeentelijke erfgoedpraktijk delen, andere gemeenten inspireren en zo bijdragen aan goede erfgoedzorg.

De prijs stimuleert gemeenten om actief in te zetten op cultureel erfgoed, ook ter versterking van beleidsterreinen als toerisme, cultuur, onderwijs, sociale zaken, ruimtelijke ontwikkeling en economie. Alle gemeenten in Nederland kunnen meedingen naar deze prijs, die beschikbaar is gesteld door hoofdsponsor BNG Cultuurfonds.

Eerdere winnaars zijn de gemeenten Dordrecht (2010), Westerveld (2011), Schiedam (2012), Kampen (2013), Bergen op Zoom (2014), Beesel (2016), Zutphen (2017) en Leiden (2018).

Criteria

De criteria van de BNG Bank Erfgoedprijs zijn:

- Wat is de visie van de gemeente op het gebied van erfgoed?
- Op welke andere beleidsterreinen speelt erfgoed een rol?
- Welke rol krijgen inwoners bij het erfgoed en het gemeentelijke erfgoedbeleid?
- Welke plaats is er voor jeugd (onderwijs, erfgoededucatie) en/of de participatie van ouderen?
- Hoe communiceert de gemeente over het erfgoedbeleid en de -projecten?
- Wat doet de gemeente met erfgoed als innovatieve factor?
- Waaruit bestaat het recent gerealiseerd beleid en welke uitgevoerde projecten zijn er?
- Wat is de grootte en de inzet van het gemeentelijke erfgoedbudget?

Daarnaast worden de gemeenten vanuit de volgende invalshoeken bekeken:

Plannen	Geeft de gemeente erfgoed een duidelijke plaats in haar plannen?
Praktijk	Blijft het niet bij woorden, maar voert de gemeente dat beleid ook uit, liefst op vernieuwende wijze?

SELECTIE & BEOORDELING

Selectie

Voor de BNG Bank Erfgoedprijs 2018 is voor het eerst met een longlist (en vervolgens een shortlist) gewerkt, aangedragen door de jury en vele erfgoedorganisaties en -specialisten, vanuit hun netwerk en discipline. Eerdere edities hadden een open aanmeldingsprocedure waarbij gemeenten zichzelf konden inschrijven.

In 2019 is deze nieuwe procedure ook weer gevolgd. De winnaar van de BNG Bank Erfgoedprijs 2019 is gekozen uit vier genomineerde gemeenten die volgens de jury allen hun erfgoed op positieve en innovatieve wijze weten in te zetten voor de ontwikkeling van de gemeente. De genomineerden van 2019 zijn Amersfoort, Leeuwarden, Oss en Rheden.

Jurybezoeken

In verschillende samenstellingen hebben de juryleden in het najaar van 2018 incognito bezoeken gebracht aan Amersfoort, Leeuwarden, Oss en Rheden. Bij deze bezoeken liepen de juryleden door verschillende wijken en dorpen in de gemeenten, langs prominente gebouwen en projecten, ging men door de straten (ook op de ruimtelijke kwaliteit wordt gelet, zoals bestrating en reclameborden aan gevels), bezocht men o.a. musea, VVV-kantoren en boekhandels. Ook spraken zij met bewoners, winkeleigenaren en kroegbazen. Tijdens de bezoeken maakte de jury aantekeningen en formuleerde men vragen, om tijdens de pitch aan de genomineerden te stellen.

Pitches

Op 31 januari 2019 waren de vier genomineerde gemeenten uitgenodigd om hun erfgoedbeleid toe te lichten aan de jury door middel van pitches: korte presentaties van maximaal 8 minuten, met foto of film. Gevraagd was om de volgende vragen hierin mee te nemen: Hoe onderscheiden de gemeenten zich ten opzichte van de omliggende omgeving en hoe is hun relatie daarmee? In hoeverre komen de inspanningen voort uit de gemeenschap (inwoners) en de gemeente? Hoe is erfgoed ondergebracht in de gemeentelijke organisatie, niet alleen in FTE's, maar ook in afdelingen/beleidsterreinen?

Alle vier genomineerde gemeenten hielden meer dan enthousiaste presentaties. Zij gaven met beeldmateriaal, filmpjes en inhoudelijk sterke verhalen een extra inkijk in hun erfgoedpraktijk. De pitches bewezen dat de genomineerden zich enorm inspanden om de inwoners en (erfgoed)organisaties te betrekken. Niet alleen in afname van het brede aanbod, maar ook in actieve deelname bij het maken van beleid of opzetten van activiteiten.

Na afloop van elke pitch stelden de juryleden maximaal 7 minuten vragen naar aanleiding van de aanmelding, het jurybezoek en de presentatie. De vier genomineerde gemeenten woonden elkaars pitch bij.

Beslissing

Direct na de presentaties vond het tweede juryoverleg plaats. Met de nominatie, het gemeentebezoek en de pitch in het achterhoofd, heeft de jury zich gebogen over de vraag welke gemeente zich dit jaar de winnaar van de BNG Bank Erfgoedprijs 2019 mag noemen. De voorzitter verzocht de juryleden opnieuw eerst hun individuele beoordeling te noteren, om deze vervolgens gezamenlijk door te nemen en nogmaals te meten aan de criteria. Uiteindelijk hebben de juryleden unaniem de winnaar aangewezen.

DE JURY

De jury van de BNG Bank Erfgoedprijs 2019 bestaat uit:

- **Ina Adema**, juryvoorzitter; voorzitter bestuur BNG Cultuurfonds en burgemeester van Lelystad
- **Janneke Bierman**, architect en directeur BiermanHenket architecten
- **Susan Lammers**, algemeen directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- **Karel Loeff**, directeur Erfgoedvereniging Heemschut
- **Arnoud Odding**, directeur Rijksmuseum Twenthe en Museum Twentse Welle
- **Patrick Timmermans**, directeur Erfgoed Brabant

DE VIER GENOMINEERDEN

De vier genomineerde gemeenten voldeden allen aan een aantal belangrijke criteria, zoals een brede visie op cultureel erfgoed, met voldoende evenwicht tussen monumenten, immaterieel erfgoed, musea, archieven, archeologie (indien van toepassing) en collecties. Maar ook doorstonden zij de eerste toets van aansluiting met andere beleidsterreinen zoals ruimtelijke ordening en toerisme. Innovatie en inspiratie scoren goed. Bovendien lijken zij de interesse en initiatieven van de bewoners actief in te zetten. De volgende punten (in telegramstijl) vielen specifiek per gemeente op:

AMERSFOORT

- Door de centrale ligging van Amersfoort in het midden van Nederland hebben vele erfgoedorganisaties zich in de stad gehuisvest, waardoor de stad zich tot een erfgoedhub ontwikkelt.
- De gemeente zet in op jeugd en jongeren. Het culturele regioprofiel (opgesteld door Amersfoort en Utrecht samen) is getiteld 'Eeuwig Jong', ook vanwege de grote hoeveelheid jonge inwoners in de gemeente.
- Bovendien betreft de gemeente de jongeren bij het erfgoedbeleid door hen op te leiden tot juniorgidsen.
- Amersfoort gebruikt zijn erfgoed om richting te geven aan de toekomst en de stad.
- De inwoners van Amersfoort zijn aanwijsbaar trots op hun historische binnenstad.
- De middeleeuwse binnenstad krijgt veel aandacht van een groeiende groep toeristen uit binnen- en buitenland. De gemeente Amersfoort zet zich in voor het behoud van deze historie.
- De gemeente heeft het aanwezige DNA en de historie van nieuwere gebieden zoals de Nieuwe Stad en de Wagenwerkplaats als basis genomen voor de identiteit van deze plekken.
- Niet alleen in het centrum worden jonge monumenten aangewezen - vaak met een nadruk op industrie - ook in nieuwe wijken zoals Kattenbroek en Vathorst gebeurt dit.
- De gemeente werkt met grote regelmaat mee aan publicaties over erfgoed, in samenspraak met erfgoedstichtingen.
- Inwoners worden ook betrokken bij duurzame herbestemmingsprojecten.
- Het Elisabeth Groen Park is een mooi initiatief van de gemeente om meer groen aan te leggen in de stad.

Vragen en kanttekeningen

- Hoe verbindt de gemeente erfgoed met cultuur en met andere domeinen?
- Erfgoed is meer dan onroerend goed, maar de nadruk ligt nu het meest op stenen.
- Amersfoort lijkt zich het meest te profileren als middeleeuwse stad, de VVV informeert niet actief over nieuwe wijken als Vathorst en Kattenbroek.
- De vele erfgoedinstellingen in de gemeente (eerder al genoemd: de erfgoedhub) weten elkaar goed te vinden, maar de gemeente pakt daarin haar rol als bindende factor niet actief op.

LEEUWARDEN

- Tijdens het jaar van Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa is het gelukt om meer verbinding te vinden met partijen uit de gehele provincie.
- Leeuwarden richt zich heel bewust en consequent op de verbinding met zijn inwoners.
- De gemeente heeft een toekomstvisie voor kunst, cultuur en erfgoed, met een agenda die loopt tot en met 2028, om de beweging en de ambities die met Culturele Hoofdstad in gang zijn gezet verder door te zetten.
- Leeuwarden investeert in kennis, onder andere door de toevoeging van een university campus.
- Het Historisch Centrum Leeuwarden spant zich in voor het behoud van het stadsdialect: het 'Liwwadders'.
- De gemeente heeft de afgelopen uit eigen budget geïnvesteerd in de restauratie van monumenten waardoor de binnenstad is opgewaardeerd.
- De succesvolle herbestemming van de Blokhuispoort verdient een vermelding.
- Gevolg van de restauraties vanuit de gemeente is dat particulieren ook de noodzaak tot opknappen zien.
- De benoeming tot Culturele Hoofdstad heeft gezorgd voor een herwaardering van de gemeente en de provincie. De inwoners hebben een nieuwe trots ontwikkeld.
- Doordat monumenten in de binnenstad veelvuldig worden opengesteld, worden inwoners betrokken bij de historie van dit onroerende goed. De gemeenschap voelt zich hierdoor verbonden aan de stad.
- De gemeente Leeuwarden legt een mooie verbinding tussen materieel en immaterieel erfgoed, door middel van het project Lân fan Taal. Onderdeel hiervan waren taal-gebaseerde projecties op de Oldehove.

Vragen en kanttekeningen

- Hoe is de toekomstvisie wat betreft erfgoed te herkennen op andere beleidsterreinen, zoals onderwijs?
- Over het budget voor de realisatie van de toekomstvisie tot 2028 is onduidelijkheid over de financiering ervan.
- In hoeverre richt de focus van het beleid zich op korte evenementen enerzijds, en langdurige projecten anderzijds?
- Wat beklijft er na afloop van het jaar van de Culturele Hoofdstad?

OSS

- Iedere kern in de gemeente Oss heeft een eigen heemkundige kring of stichting. Vanuit de inwoners wordt er veel georganiseerd.
- Erfgoed wordt ingezet om de gemeente op de kaart te zetten, bijvoorbeeld bij de aanpak van rotondes in de omgeving. Bewoners spreken met trots over het Kromzwaard op de rotonde voor Museum Jan Cunen.
- Het Stadsarchief fungeert als professionele speler als een spin in het erfgoedweb. Historische kringen en partijen weten hen te vinden.
- De gemeente doet actief aan deskundigheidsbevordering, met een nadruk op immaterieel erfgoed, religieus erfgoed en natuur en landschap (met bijzondere aandacht voor de Zuiderwaterlinie).
- Het Walkwartier in het centrum van Oss wordt herontwikkeld vanuit een ambitieuze erfgoedvisie.
- De Maas is een verbindende factor tussen de dorpen waaruit Oss bestaat. Ieder gebied heeft een eigen lied over de Maas.
- Er is een groot besef van de inzetbaarheid van erfgoed om de gemeente op de kaart te zetten. Een voorbeeld is het gebruik van de openbare ruimte.
- De gemeente Oss heeft een lange traditie van archeologisch onderzoek. Bekend van topvondsten, onder meer grafheuvels.
- De gemeente Oss besteedt veel aandacht aan omringende natuurgebieden, zoals de Maashorst.
- Het Vorstengrafdonk in Oss toont belangrijke sporen uit de IJzertijd. Het genoemde Kromzwaard is daarvan een getuigenis. Oss speelde ook een grote rol in de opmars van het industriële tijdperk, als bakermat van wereldspelers als Unilever en Organon.

Vragen en kanttekeningen

- Hoe worden alle dorpen die om de kern van Oss liggen beleidsmatig actief met elkaar verbonden?
- Er is voor de samenwerking en verbinding tussen dorpen en kernen budget nodig. Waar komt dit vandaan?
- In de gemeente Oss participeren inwoners aan erfgoedprojecten vanuit eigen interesse, maar niet doordat de gemeente dat stimuleert. Ook lijken de burgerinitiatieven alleen lokaal plaats te vinden.
- Oss profileert zich als een stad met veel archeologie, hoe worden de inwoners hierbij betrokken?

RHEDEN

- Ondanks dat de gemeente Rheden een relatief kleine gemeente is, besteedt het ambtelijk apparaat veel aandacht aan erfgoed.
- De gemeente heeft een uitstekende erfgoednota opgesteld met een consequente en heldere visie, en voert proactief en betrokken erfgoedbeleid, zowel op politiek als op ambtelijk niveau.
- Bewonersinitiatieven worden door de gemeente beantwoord en aangemoedigd. De app 'Rheden op de Kaart' betreft inwoners en geïnteresseerden bij het aanwezige erfgoed van de gemeente.
- De gemeente Rheden faciliteert het verzamelen van verhalen: deze vorm van erfgoed creëert binding tussen de verschillende dorpen in de gemeente.
- Zo hebben medewerkers van de gemeente de inwoners van de zeven kernen in Rheden bezocht en persoonlijk geïnterviewd. Die verhalen zijn verzameld in een Historisch Tafelkleed, dat het collectieve verhaal van Rheden vertelt.
- Ook de succesvolle Erfgoedcafés dragen bij aan het gemeenschapsgevoel.
- De gemeente heeft op verschillende landgoederen plekken gecreëerd waar mensen met afstand tot de arbeidsmarkt werken in het groene erfgoed.
- Erfgoed wordt vooraan gezet in processen van woningbouw en ruimtelijke ontwikkeling. Herbesteding vindt plaats met oog op behoud en beheer.
- Rheden heeft een Toolkit Duurzaam Erfgoed ontwikkeld, om monumenteneigenaren en aannemers te adviseren over technieken, materialen en inzichten op het gebied van verantwoorde duurzame maatregelen in beschermde monumenten.
- De gemeente Rheden zet zich in voor de bescherming en het behoud van cultuurhistorie en het typische landschap van de omgeving. Een voorbeeld hiervan is Gelders Arcadië, het landschap van uitgestrekte landgoederen, buitenplaatsen en kastelen, waar verhalen zijn verzameld en verwerkt in publicaties en een app.
- Het beschermde natuurgebied de Posbank trekt veel toeristen uit binnen- en buitenland.
- Naast eigen budget weet de gemeente Rheden gebruik te maken van provinciale subsidies voor erfgoedinitiatieven en -projecten.

Vragen en kanttekeningen

- Wat zijn de resultaten van het Gevefonds?
- Hoe kan het dat de VVV en bezoekerscentrum de Canon van Rheden niet kennen?
- Hoe worden jongeren betrokken bij erfgoed?

WINNAAR BNG BANK ERFGOEDPRIJS 2019

RHEDEN

Na een uitgebreid juryberaad over Amersfoort, Leeuwarden, Oss en Rheden heeft de jury Rheden aangewezen als winnaar van de BNG Bank Erfgoedprijs 2019.

Er zijn weinig gemeenten waarbij erfgoed zo zichtbaar door de aderen van de gemeente loopt als Rheden. De wijze waarop de gemeente haar inwoners bij het erfgoed(beleid) betreft is zonder meer innovatief. De gemeente is open en kundig, niet dwingend, en heeft daardoor gezag. Men opereert open-minded en coöperatief naar andere beleidsterreinen.

Rheden zet voor de dialoog met de inwoners originele communicatiemiddelen in zoals een Historisch Tafelkleed, de Erfgoedglossy, de app 'Rheden op de Kaart', de Canon van Rheden en is actief op social media.

Een goed voorbeeld van slim beleid is de 'totaalvergunning' die integraal voor een hele wijk is afgegeven, de Amsterdamse Schoolwijk.

De gemeente Rheden heeft niet van nature een centrale rol; er zijn kernen en elke kern heeft zijn eigen karakter. Maar de gemeente pakt die rol en dat podium wel.

Rheden heeft alles op het gebied van erfgoed, maar doet daar ook al het mogelijke mee. De kracht van de samenleving wordt door Rheden ten volle benut.

COLOFON

Jury BNG Bank Erfgoedprijs 2019

Ina Adema, Janneke Bierman,
Susan Lammers, Karel Loeff,
Arnoud Odding, Patrick Timmermans

Kunsten '92

Herengracht 62
1015 BP Amsterdam
020 - 422 03 22
info@kunsten92.nl
www.kunsten92.nl

BNG Bank
ERFGOED
PRIJS
2019